

Lakatos Júlia

Az európai jobboldal titka

“Úgy tűnik, hogy alapvető politikai kérdések kerültek újra előtérbe a politikai legitimitás, a szuverenitás, és a kulturális identitás kapcsán” – fogalmazott Teresa Nogueira Pinto, a GIS geopolitikai tanácsadó cég szakértője egy elemzésében az új típusú európai jobboldal erősödésével kapcsolatban. Amire azért érdemes felfigyelni, mert nem egy normatív keretbe helyezi a kérdést, hanem rögtön három szempontot is ad, amely mentén elindulva értelmezhetjük azt. A legtöbb elemzés ugyanis abból indul ki, hogy a konzervatív, populista pártok erősödése egy anomália. Ez a megközelítés azonban arra hívja fel a figyelmet, hogy bizonyos kérdésekről politikai ellenfeleiknek, de akár a populista jobboldaltól elhatárolódó mérsékelt konzervatív/jobboldali pártoknak is gondolkodniuk kell. Az európai jobboldal előretörése ugyanis nagymértékben annak köszönhető, hogy szinte csak ők beszélnek ezekről a kérdésekről. Ennek egyik oka, hogy politikai ellenfeleik gyakran nem veszik komolyan tematikájukat, mondván azok csak üres ígéretet, vagy félelelemkeltés. Náluk az igazság, náluk a szakértelem, miért is kéne foglalkozni ilyen témákkal? Így aztán nincs is különösebben álláspontjuk róluk, azon túl, hogy megkérdőjelezzik, a jobboldal miért foglalkozik ezekkel. Elemzésünkben rámutatunk arra, miért fontos, hogy minden politikai

oldal rendelkezzen válaszokkal a nemzeti szuverenitás és kulturális identitás kérdéseivel kapcsolatban.

Európai körkép

A 2024-es európai parlamenti választásokhoz közeledve egyre nagyobb figyelem irányul az európai jobboldali pártokra. Alig van ugyanis baloldali vezetésű ország Európában, s az új típusú jobboldal sikere kényszerű hatással lehet az Európai Néppárt politikájára. Ráadásul az Egyesült Államok is választások előtt áll. Donald Trump

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

esetleges győzelmével ismét kedvezőbb globális pozíciója lenne a jobboldali/konzervatív/nacionalista politikának, hasonlóképp ahogy a Reagan-Thatcher, vagy a Clinton-Blair szövetségek ideiglenesen meghatározták a világpolitika arculatát. Az európai jobboldal jó ideje átalakulóban van, és a lengyel választások eredménye jóval kevésbé rendíti meg helyzetét, mint azt elsőre gondolnánk. Ennek oka, hogy nem csak Kelet-Európában tapasztalható az utóbbi években egy jobboldali populista elmozdulás, hanem Európa déli felében is. Míg a 2008-as eurózóna válság mentén Spanyolországban, Görögországban és Portugáliában a szélsőbaloldal került hatalomra az európai elitellenesség farvizén, mára megfordult az ár, és a jobboldal látja el ezt a szerepet. Csakhogy ez az új típusú jobboldal nem azt a konzervativizmust képviseli, amit a második világháborút követően a kétezres évek végéig azonosítottak vele. Ahogy a magyar kereszténydemokrácia [sem az](#), amit az európai alapító atyák képviseltek anno, úgy a dél-európai jobboldalt is a bevándorlás, az uniós centralizáció, valamint a globális kormányzás különböző megnyilvánulásainak ellenzése köti össze, amellyel szemben az olyan hagyományos világképet képviselik, mint a nemzeti szuverenitás primátusa, vagy Európa keresztény kulturális identitása. Mindezek egy átfogó elit-ellenes keretben jelennek meg, mivel értelmezésük szerint a problémák kiváltó oka az, hogy az európai (liberális) elit eltávolodott a néptől, nem érti a valódi társadalmi problémákat, és helyébe mindenféle identitás alapú álkonfliktust állít (wokeizmus).

Miközben az európai jobboldal rendkívül sokszínű – nyilvánvalóan nem ugyanazt képviseli a német AfD, mint a francia Front National, vagy épp az olasz Fratelli d'Italia – ami közös a térség jobboldali pártjainak többségében, az az, hogy a hagyományos kereszténydemokrácia, valamint a konzervativizmus liberálisabb ága kezd háttérbe szorulni. A szerző szerint ezzel szemben a nemzeti populizmus, és a kontinentális (nem angolszász/reagani típusú) konzervativizmus kezd előtérbe kerülni, amit annak tulajdonít, hogy ezek a pártok rugalmasabban alkalmazkodnak bizonyos körülményekhez.

Mit lát az európai polgár?

Nem nehéz kitalálni, hogy a velük szembenálló pártok számára az egyes kérdésekre adható válaszok rögzítettek. Ennek oka, hogy ezek számukra nem politikai kérdések, hanem ideológiaiak. Álláspontjuk szerint minden politikai szereplőnek el kell fogadni ideológiai kiindulópontjukat, a politika tárgya tehát nem lehet annak megkérdőjelezése. A liberális demokrácia, mint az ideológiai fejlődés csúcspontja, az Európai Unió egyre mélyülő integrációja, vagy a kisebbségek védelmének jegyében az egyéni szabadságjogok kiterjesztésének folytatása csak a legfontosabbak azok köréből, amelyet a szokásjog alapján, korábbi alaptételekből kiindulva nem lehet vitatni. Akinek mégis ez a politikai programja, az szemükben nem tartozik a komolyan vehető pártok közé. A mainstream európai álláspont tehát az, hogy az Uniónak van egy fejlődési íve, amely a

végtelenségig kiterjeszhető, s újabb és újabb széles társadalmi rétegeket érintő kérdéseket s szakpolitikai területeket kell bevonni, ahhoz, hogy hűek maradjanak az [alapító atyák](#) koncepciójához. (Gondoljunk csak az Európai Szén- és Acélközösséget megalapító 1950-es Schuman-tervre, amely úgy fogalmazott, hogy az egységes Európát nem egyszerre, s nem egyetlen terv alapján fogják megalkotni.)

Az új típusú jobboldali pártok Európában azonban egyrészt vitatják, hogy az alapító atyáknak valóban ez lett volna a szándéka, másrészt azt szeretnék, hogy az Unió visszatérjen egy korábbi fejlettségi fázisába, amikor az uniós politika még kevésbé identitásalapú volt, sokkal inkább nemzetállamok gazdasági együttműködése. Az emberi jogok védelme akkor még jóval szűkebb területre vonatkozott (sajtó és véleményszabadság stb.) míg mára sokkal partikulárisabb (pl. LMBTQ jogok). Ha úgy tetszik, kevesebbet várt el az unió a tagállamoktól ideológiai azonosulás terén, megelégedett az európai közösség eszméjének, a nemzetek együttműködésének gondolatának elfogadásával. Mára azonban az európai értékek elfogadása úgy vált a demokratikus minőség mérőfokává, hogy az európai értékek definíciója jócskán kibővült. Holott már a Brexit során is [központi kérdés](#) volt, hogy az egyre szorosabban együttműködő európai népek gondolata a háborúra való reflektálás volt, s a békevágy megtestesülése, szemben a föderalista értelmezéssel, amit sokan tulajdonítanak neki. Az, hogy az 1957-es Római Szerződés egy egyre szorosabb európai együttműködést vázolt fel nem írja felül azt, hogy

Robert Schuman, Alcide De Gasperi, vagy Jean Monnet számára a nemzetállamiság és a kereszténydemokrácia természetes velejárói voltak az európai-létnek.

Azok, akik ezt az alternatív álláspontot képviselik, úgy vélik, hogy az Európai Unió alapkoncepcióját a nemzetállamiság gondolatának meghaladása nélkül szükséges érvényesíteni, hiszen nemzetállamok nélkül nem is jöhetett volna létre az Európai Unió. Ez az eltérő álláspont azonban legitimitás-problémát okoz, amelynek oka, hogy a tagállamok belpolitikája is egyre erősebben európaizálódik. Azaz egyre több európai kérdés válik belpolitikai kérdéssé, s az Európai Unió egyre aktívabban nyilvánít politikai véleményt a tagállamok politikájának jellegéről. Gondoljunk csak Ursula von der Leyen kijelentésére közvetlenül az olasz választások előtt, miszerint vannak eszközeik arra, hogy ha a dolgok nem úgy alakulnak, ahogy elképzelik. Vagy, hogy még egy példát hozunk a kiinduló elemzésből, a szerző kiemelten említi Magyarország példáját a legitimitás-válság illusztrálására. Mint fogalmaz, miközben Orbán Viktor nyíltan szembemegy a liberalizmus elveivel, választási eredmények szempontjából az egyik leginkább legitim politikai vezető az Unióban. Ezzel szemben az EU megkérdőjelezi a választások igazságosságát, és választási autokráciaként kategorizálja az országot. De mi történik akkor, ha az európai szavazók nem a jogállamiság vagy az európai értékek védelmét látják ebben a kettősségben, hanem hatalmi játszmákat? Olyan játszmákat, amelyben az általuk napi szinten megélt egyenlőtlenségi helyzeteket

látják tükröződni? Amikor arra keressük a választ, hogyan lehet, hogy Orbán Viktor a szovjet elnyomáshoz hasonlítja az Európai Uniót, akkor ehhez a legitimitási problémához kell visszanyúlni.

Eltérő optikák

Az európai mainstream természetesen jóindulatúan cselekszik, amikor védi a számára közösnek vélt európai értékeket, ugyanakkor rugalmatlanságával az ezekről való alternatív gondolkodást teljes mértékben politikai ellenfelek kezébe adják, amelyek nemzetállami megoldás-javaslatokkal válnak egyre népszerűbbé. Míg a mainstream számára a nemzetállamok egy meghaladható szervezeti forma, a feltörekvő európai jobboldali pártok számára az Unió megújításának eszközei. Félreértés ugyanis, hogy a populisták pusztán népszerűségük növeléséért hozakodnak elő a nemzetállami témával. Ezek a pártok azt szeretnék, ha megváltoztathatnák az Európai Unió működési módját. Ennek egyik célja mozgásterük növelése, másik célja az, hogy visszanyerjék az irányítást a kulturális identitással kapcsolatos kérdésekben. Azt szeretnék, ha az univerzalizáció nem feltétlen uniformizációt eredményezne. Ahogy a globalizáció számtalan pozitívummal rendelkezik (könnyebb és gyorsabb kommunikáció, lehetőség becsatlakozni a globális piaci versenybe stb.) egyáltalán nem csak előnyökkel rendelkezik, gondoljunk csak bele a kulturális örökségvesztésbe, a nyelvek kihalásába, szokások feledésbe merülésébe és még sorolhatnánk.

Amikor az európai értékek védelmének jegyében központilag kívánják előírni, hogy miként kell bizonyos identitásbeli kérdésekről vélekedni, sokan úgy érzik, hogy az európaizáció nevében nem csak a tagállami szuverenitást korlátozzák, hanem az Unió számára oly fontos sokszínűséget is. Azért tudja az európai jobboldal kihasználni ezeket az intézkedéseket, mert a napi politika szintjén ez úgy tűnik, mintha az erősebb hatalom próbálná ráerőszakolni az akaratát a gyengébbre. Ez messzemenően nem ugyanaz az optika, mint ahonnan a mainstream nézi ezeket a kérdéseket. Ebben a narratívában a nemzetállam válik a védelmezővé az elnyomóval szemben, a nemzetállam biztosítja a cselekvés és gondolati szabadságot. Amíg erre a felismerésre nem jut el a mainstream, addig továbbra is háborítatlanul tudnak építkezni a populista, elit-ellenes pártok.

A mikroagressziótól a megértésig

Kiindulópontként egy olyan elemzést választottunk, amely újszerű módon járja körül az európai jobboldal növekvő népszerűségét, indirekt módon rámutatva az európai mainstream tehetetlenségének okára. Miközben evidens, hogy a mainstream reakciója a saját Európa-képéből ered, felvázoltuk azt is, hogy létezik egy alternatív Európa-kép is, amely az Unió fejlődéstörténetét nem egy a végtelenségig centralizálható folyamatként értelmezi. Az által, hogy a tagállami politikába egyre jobban belefolyik az európai politika, a választók

indirekt módon az Unió politikájáról is véleményt formálnak, s az európai választások azt mutatják, hogy számos kérdésben előrébb szaladt az Unió vezetői rétege, mint a tagállamok állampolgárai. Azt, hogy a "felzárkózást" politikai eszközökkel próbálja kikényszeríteni, a választók egy jelentős része nem pozitívként éli meg, hanem mikrogresszióként.

Mindez azonban nem törvénytörő. Sehol nincs megírva, hogy a mainstream ne tudna alkalmazkodni a társadalmi igényekhez, ne tudna ugyanúgy rugalmassá válni, mint politikai kihívói. A rugalmasság ez esetben azt jelenti, hogy először is megértik a probléma gyökerét, ezt követően pedig kialakítanak egy ajánlatot azon állampolgárok számára is, akiknek más szempontok fontosak az európai egység kapcsán. Azok a szavazók, akik az alternatív elképzelések felé fordulnak a legtöbbször ugyanis nem Európa-ellenesek, csak nem kapnak adekvát válaszokat kérdéseikre, félelmeikre az Unió felől, ezért azokhoz fordulnak, akik ezen a téren újdonsággal tudnak szolgálni számukra. Ezen szavazóknak egyfelől az szükséges, hogy úgy érezzék, partnerként kezelik őket, másfelől, hogy kapjanak olyan ajánlatot az unió részéről, amelyben a sokféle identitás elfogadása azt is jelenti, hogy elfogadják azokat is, akik számára például a nemzetállami identitás, és a jobboldal által ehhez társított értékek (családkép, vallásról alkotott kép stb.) nem letűnt eszmék, hanem Európa-kompatibilisek.